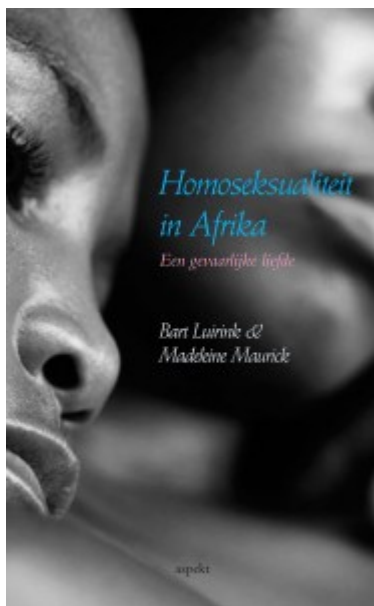

Roze stippen aan de Afrikaanse horizon

Recensie

-Annemiek Onstenk -

In 1996 neemt Zuid-Afrika een nieuwe grondwet aan. Daarin wordt de vrijheid van seksuele oriëntatie en de wettelijke gelijkheid van homo's en lesbiennes vastgelegd. Tien jaar later voert de herboren natie het homohuwelijk in, als een van de eerste landen ter wereld. Reacties in andere Afrikaanse landen op deze verlichte keuzes van Zuid-Afrika blijven niet uit. Ook daar durven homo's m/v uit de kast te komen, maar datzelfde doen homohaters en homofoben. Homo-activisme gaat als een 'veenbrand' over het continent, stellen journalisten Bart Luirink en Madeleine Maurick in het boek *Homoseksualiteit in Afrika, een gevaarlijke liefde*, dat onlangs verscheen. Tegelijk met de emancipatiebeweging,

groeien de vooroordelen en het geweld tegen lesbische vrouwen en homomannen, ook in koploper gelijke behandeling Zuid-Afrika. Juridische gelijkheid garandeert geen maatschappelijke aanvaarding. Homo's worden er zelfs van beschuldigd de ziekte ebola, droogte en sprinkhanenplagen te veroorzaken.

Bart Luirink en Madeleine Maurick woonden en werkten in Zuid-Afrika. Van daaruit onderzochten zij de ontwikkeling van homobewegingen in Engelstalige landen op het Afrikaanse continent en de 'nietsontziende strijd' daartegen. Volgens de auteurs van *Homoseksualiteit in Afrika* werd de basis voor zwart homoactivisme op het continent gelegd in de gevangenis. Een homoseksuele antiapartheidsactivist houdt z'n medegevangenen in de cel voor dat de mensenrechten waar ze voor strijden, ook voor seksuele minderheden moeten gelden. Vanaf eind jaren 80 is er een sterke én succesvolle lobby binnen het ANC om gelijke homorechten 'mee te nemen' in de vrijheidsstrijd. Een eyeopener in het boek is de analyse dat verschillende 'foute' groepen onder de apartheid, zoals kerken, homovriendelijkheid opeens als uithangbord gebruiken, als bewijs van de openheid en democratie in Zuid-Afrika.

In andere Afrikaanse landen fungeert het zuidelijke homo-activisme hier en daar als breekijzer voor verdere democratisering. Afrikaanse leiders stellen zich daartegen teweer. Als het homo's m/v immers lukt gelijke behandeling af te dwingen, zullen ook andere onderdrukte groepen hun rechten opeisen, zo vrezen de chiefs. Zij trokken na de dekolonisatie macht en rijkdommen naar zich toe en willen patriarchale waarden hoog houden. Behalve als hefboom voor vernieuwing, dient de homostrijd ook als zondebok. Autocraat Mugabe van Zimbabwe spant de kroon met zijn uitlatingen over homo's als 'perverselingen', die 'erger dan varkens en honden' zouden zijn. Volgens Bart Luirink en Madeleine Maurick gebruikt de president z'n afkeer van homoseksualiteit ook als bliksemafleider van economische en andere binnenlandse problemen in Zimbabwe.

Net als elders in de wereld, speelt in Afrikaanse landen de vraag of homoseksualiteit 'tegennatuurlijk' is en al dan niet past in de cultuur van families en de gemeenschap. Leiders zetten de seksuele variant weg als 'westers' verschijnsel. In werkelijkheid is de redenering precies omgekeerd, betogen Luirink en Maurick. 'Westers' zijn juist de ánti-homowetten, relikwie van koloniale victoriaanse wetgeving in Engelssprekend Afrika en de zendingsdrang van Amerikaanse christenen die in Uganda leidde tot excessen als het lynchen van homo's.

Je hoeft deze Afrikagangers niet uit te leggen dat 'Afrika' als zodanig niet bestaat. Het continent telt 54 landen, waar ontelbaar vele talen worden gesproken en alle religies van de wereld te vinden zijn. Daarom is de, mogelijk door de uitgever voorgestelde, titel van *Homoseksualiteit in Afrika* wat misplaatst. Ook al omdat het boek zich, begrijpelijkerwijs, beperkt tot Engelssprekende landen en het hier en daar ook over Europa, Arabische landen en de VS gaat, zonder dat het boek Europa-centristisch wordt overigens.

De zoektocht van de auteurs naar de opkomst van de homobeweging in het Afrikaanse werelddeel is allerminst misplaatst. Ook al willen de *msenges*, zoals sommige lokale homo/lesbische rolmodellen heten, niet altijd worden gevonden. Ik denk dat gevoelsgenoten op het continent, waar we volgens het ANC 'niet in kleur' moeten denken, niet zit te wachten op nieuwe hokjes, zoals *lesbian*, *gay*, *bisexual* en *transgender*. Het maakt ten slotte ook niet uit hoe je het noemt, als mensen zich maar vrij kunnen bewegen en ontplooien.

Om gelijke rechten te verwerven, is uit de kast komen echter onvermijdelijk. De auteurs analyseren scherp hoe die coming out verliep in Zuid-Afrika en andere Afrikaanse landen en hoe kleur toch de homobeweging kon verdelen.

Homoseksualiteit in Afrika. Een gevaarlijke liefde, Bart Luirink & Madeleine Maurick, Uitgeverij Aspekt, Soesterberg, 2015.

door Annemiek Onstenk